

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Кафедра соціальної роботи, управління
та суспільних наук

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА:
СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, курсантів та молодих вчених
9 листопада 2022 року

Львів – 2022

УДК 316.4.05: 009. 37.032

Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток [Текст] // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, курсантів та молодих вчених, 9 листопада 2022 р.; [за ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. 222 с.

У матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, курсантів та молодих вчених «Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток» (9 листопада 2022 р.) висвітлюються питання, що стосуються актуальних соціальних, правових та психологічних аспектів подальшої розбудови соціальної роботи на засадах розвивальної парадигми, пріоритетних напрямків застосування інноваційних технологій у практиці соціальної роботи та соціальної політики в Україні на сучасному етапі, в умовах військового стану, особливостей провадження соціальної роботи з різними категоріями населення, органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими та волонтерськими організаціями, соціальними інституціями.

Розгляд матеріалів, що пропонуються читачеві, сприятиме створенню умов для формування складових професійної компетентності соціального працівника і дозволить формувати адекватну модель діяльності майбутнього фахівця соціальної сфери.

Видання рекомендоване усім, хто цікавиться теоретичними й практичними аспектами становлення та перспективами розвитку соціальної роботи в Україні та світі.

Відповідальний редактор: НАГІРНЯК Михайло Ярославович
кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(Протокол № 3, від 11 листопада 2022 р.)*

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	3
<i>Білецький О., Лаврецький Р.</i> Етичні конфлікти у діяльності волонтерів в умовах російсько-української війни	5
<i>Гавришків О.</i> Адаптація до нових реалій в освітньому процесі ВВНЗ в умовах воєнного стану.....	9
<i>Мошовська М.</i> Сучасні засоби інтеграції людей з інвалідністю в соціум.....	13
<i>Чир А.</i> Соціальна робота у воєнний та післявоєнний періоди.....	17
<i>Давидова О., Нагірняк М.</i> Основи військової соціальної роботи в Україні.....	20
<i>Адольф Д.</i> Роль HR в соціальній сфері в період війни	26
<i>Думанська О., Білецький О.</i> Особливості волонтерської діяльності в умовах воєнного часу (на прикладі м. Броди)...	30
<i>Денега І., Костишин Е.</i> Актуальність волонтерського фандрайзингу в умовах війни в Україні	32
<i>Кіндій І., Костишин Е.</i> Деякі аспекти впровадження зарубіжного досвіду соціально-психологічної адаптації ветеранів та учасників бойових дій в Україні.....	37
<i>Савостікова К.</i> Проблеми адаптації міжнародного досвіду в соціальній роботі України.....	43
<i>Фолюш М.</i> Освітній процес на тимчасово окупованих територіях.....	46
<i>Наконечна Ю.</i> Соціально-правові аспекти влаштування дітей позбавлених батьківського піклування в умовах війни.....	54
<i>Карпенко Д.</i> Правове регулювання адиктивної поведінки військовослужбовця в умовах військового стану.....	60

4. Офіційний сайт БФ «Щаслива дитина». URL: <https://deti.zp.ua/a.php?n=508608>.
5. Офіційний сайт навчально-реабілітаційного центру «Джерело». URL: <https://dzherelocentre.org.ua/>.
6. Патерук Н. Фандрайзинг: як і де залучати ресурси громадським організаціям. 2018. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=fandrajzynh-yak-i-de-zaluchaty-resursy-hromadskym-orhanizatsiyam>.
7. Попри війну 71% стартапів залишився в Україні. URL: <https://speka.media/viina/popri-viinu-71-startapiv-zalisilis-v-ukrayini-pjmoqr>
8. Про волонтерську діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 42.
9. Чернявська О. В., Соколова А. Фандрайзинг. Навч. посіб. 2-е вид., з доопрац. та допов. К.: Алерта, 2015. 272 с. С. 12.
10. Global NGO Technology Report (2019). URL: <https://www.funraise.org/techreport/on-demand>.

Ірина КІНДІЙ, Емілія КОСТИШИН
*Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Проблема соціально-психологічної адаптації ветеранів та учасників бойових дій є особливо актуальною сьогодні. Із тим, як захисники повертатимуться з війни, постане значна проблема їх повернення до мирного життя. Уже тепер необхідно розробляти і створювати програми соціальної, професійної та психологічної адаптації військових, які повернуться із району активних бойових дій, а також

підтримки їхніх родин. Величезний досвід у впровадженні подібних програм має Міжнародний фонд соціальної адаптації, який створив одну із наймасштабніших в Україні за географією, кількістю учасників і змістом програму – «НорвегіяУкраїна. Професійна адаптація. Інтеграція в державну систему». Слід зазначити, що Україна є єдиною пострадянською країною, де функціонує подібний проєкт. Цей проєкт фінансується Міністерством закордонних справ Королівства Норвегія і реалізується в Україні через мережу університетів і громадських організацій. Його учасниками є не лише ветерани та військовослужбовці, які підлягають звільненню, а й члени їхніх сімей, а також рідні загиблих учасників бойових дій. Вони проходять курси з професійної перепідготовки, їм надається підтримка в психологічній, соціальній і правовій адаптації. Програма ефективно реалізується в Україні вже впродовж майже 20 років.

Питаннями перепідготовки українських військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, а також включених у план звільнення зі Збройних Сил України, займалися, окрім норвежців, НАТО та ОБСЄ. Так, із 2000 року Північноатлантичний альянс впроваджував Програму НАТО-Україна з перепідготовки та соціальної адаптації військовослужбовців, яку згорнув у 2020 р. Спільний проєкт оборонного відомства України із Організацією Безпеки та Співробітництва у Європі «Допомога в соціальній адаптації звільненим військовослужбовцям Збройних Сил України» завершив роботу у 2018-му. Бюджет кожної з цих організацій на реалізацію програм становив до 500 тисяч євро на рік. Причина їх закриття – відсутність державної підтримки з боку України [8]. На сьогодні діючим є один міжнародний проєкт – проєкт Європейського Союзу «Соціально-економічна підтримка реінтеграції ветеранів конфлікту на сході України та членів їхніх сімей». Програма допомоги орієнтована на ветеранів АТО/ООС, населення, що

постраждало внаслідок війни на Донбасі та на ветеранські хаби, що будуть визначені у процесі реалізації проекту. Загальний бюджет програми – два мільйони євро. Але цього не достатньо для вирішення проблем цієї категорії осіб. І тому на часі є вивчення та імплементація досвіду провідних країн, які мають позитивні практики у цьому напрямі соціальної політики.

До початку повномасштабного вторгнення було зареєстровано 500 тисяч людей, які були учасниками АТО/ООС із 2014 року. Статус учасника бойових дій, відповідно до реєстру Міністерства соціальної політики, на сьогодні отримали понад 770 тис. осіб [2].

Результати досліджень американських вчених (Munson С.; Laby С.) демонструють, що в багатьох військових з перших днів перебування в гарячих точках спостерігаються ознаки стресу, дехто з них починає зловживати алкоголем та наркотиками. У процесі адаптації у демобілізованих можуть виникнути думки про суїцидальні дії та думки про суїцидальний шантаж або завершення суїцидальної дії тощо. Особливу увагу звертають на труднощі, що виникають у жінок, які перебувають на військовій службі, виникають певні труднощі і в родині, яка має навчитися жити певний час без одного зі своїх членів або пережити його втрату. З метою запобігання таким проблемам та своєчасного реагування на них втручання фахівців має відбуватися вже з перших днів перебування військовослужбовця в нових для нього умовах, продовжуватися після його демобілізації та отримання статусу ветерана чи учасника бойових дій, а також передбачати систематичну роботу з родинами.

На сьогодні у світі напрацьовані дієві практики надання соціально-психологічної підтримки учасникам бойових дій. Слід зазначити, що такі практики насамперед мають держави, які були або перебувають у стані війни (Ізраїль, США).

14 травня 1948 року офіційно проголошено про створення держави Ізраїль, а вже наступного дня армії 5 арабських держав

атакували ізраїльтян – почалась Перша арабо-ізраїльська війна 1948-49 років. Ізраїль перебуває у стані війни майже всю свою 70-літню новітню історію. Відповідно, у військах Ізраїлю служать всі громадяни: чоловіки та жінки на рівних правах перебувають у збройних силах (у бойових частинах також), починаючи із 18- річного віку. Після проходження обов'язкової військової служби ізраїльтяни пам'ятаючи про свій обов'язок перед державою: надають посильну допомогу національній армії – збирають кошти чи продовольчі товари для військових на фронті, передають УБД засоби гігієни, білизну та інші необхідні речі [3].

Особливої уваги заслуговує досвід надання соціальної та психологічної реабілітації в Ізраїлі, як синергетичного процесу соціально-психологічної адаптації військовослужбовців збройних сил Ізраїлю, які під час війни з Ліваном (1982 рік) здійснювали роботу за принципом допомоги особам, які недавно постраждали (BICEPS). У той час було створено підрозділи, що займались відновлення боєздатності бойових частин (Combat Fitness Retraining Unit). У спеціальних підрозділах було запроваджено посади соціального працівника, психіатра, психолога, інструктора з бойової та спортивної підготовки. Кожен із учасників команди обов'язково повинен був мати досвід участі у бойових діях. Таким чином, надання допомоги здійснювалось за дотримання принципу «рівний-рівному», що сприяло підвищенню рівня довіри учасника бойових дій до працівника.

Якщо розглядати практику соціальної реабілітації військовослужбовців і учасників бойових дій армії США, то варто зазначити, що вона націлена на надання допомоги УБД після повернення до мирного життя та профілактику впродовж всього життя. Уряд США зробив певні висновки після неочікуваних наслідків «в'єтнамського синдрому» (ПТСР), коли більшість учасників війни у В'єтнамі та Кореї мали негативні для фізичного та психологічного стану здоров'я наслідки, що часто переростали в суїцид та асоціальні дії й

поведінку УБД. Сьогодні у лавах збройних сил США перебуває 160 тисяч психологів і реабілітологів, які працюють у військових підрозділах Підготовчу та профілактичну роботи проводять не лише з військовими, але й з обслуговуючим персоналом [1]. Подібну практику варто перейняти ЗСУ, запровадивши посаду психолога – учасника бойових дій.

У багатьох країнах світу (особливо країнах – членах НАТО) на сьогодні сформувалася «military social work» (військова соціальна робота), під якою розуміють спеціалізовану практику соціальної роботи, яка забезпечує підтримку військовослужбовцям, ветеранам війни та членам їх сімей. На офіційному сайті Збройних сил США серед функцій соціальних працівників зазначено: 1) проведення клінічного консультування, кризового втручання, усунення негативних наслідків війни, навчання і тренування, супервізії, проведення досліджень, адміністрування, консультування та розвиток політики в питаннях військової соціальної роботи; 2) прискорення видужання та поліпшення емоційного самопочуття військовослужбовців, їхніх сімей та інших бенефіціарів; 3) координація та нагляд за медичним доглядом клієнтів, планування та реалізація заходів із запобігання хворобам та впровадження заходів із поліпшення догляду за здоров'ям; 4) презентація особливих заходів із підтримки здоров'я клієнтів колегам на всіх рівнях [8].

Як показав аналіз, в Україні соціально-психологічна адаптація УБД в основному спрямована на надання соціальних послуг та їхній соціальний захист, зорієнтована на «належне соціальне забезпечення»: надання пільг, субсидій, різного виду допомог. Це створює певні труднощі у якісному наданні послуг, оскільки соціальна робота – це не тільки матеріальна допомога [4]. У першу чергу, соціальна робота із УБД – це допомога військовослужбовцю у відновленні своїх функцій та змоги самостійно приймати рішення [5;6].

Отже, формування сучасної моделі соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні має

формуватися з урахуванням кращих практик провідних держав світу. Вона має бути орієнтована на те, щоб не перетворювати учасника бойових дій на пасивного набувача пільг і послуг – споживача «подарункового набору» від держави, а перетворювати його на активного учасника суспільства. Потрібно будувати комплексну систему підтримки особистості, яка буде виявляти самостійність, ініціативу, творчість через залучення у нові види громадської активності, можливість розвивати й відновлювати психічне здоров'я.

Список використаних джерел

1. Бриндіков Ю.Л. Соціальна реабілітація військово-службовців: до питання термінології. Педагогічний дискурс: зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. Хмельницький: ХГПА, 2017. Випуск 22. С. 30-35.
2. В Україні кількість УБД і сімей загиблих може зрости до 5 мільйонів. URL: <https://espresso.tv/v-ukraini-kilkist-ubd-i-simey-zagiblich-mozhe-zrosti-do-5-milyoniv-ministerka-uspravakh-veteraniv-laputina>.
3. Лемєнов О. (2014). Допомога армії: досвід Ізраїлю. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2014/08/11/481827>.
4. Медвідь М. М. Проблеми відтворення населення у періоди ведення бойових дій та після їх завершення. *Вісник Львівського університету (Серія «Економічна»)*. 2014. Вип. 51. С. 180–187.
5. Семигіна Т. В. Психосоціальна підтримка тих, хто пережив війну: завдання для політики. Збірник статей та тез доповідей за матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Розвиток основних напрямів соціогуманіатрних наук: проблеми та перспективи». Дніпро: ДДТУ, 2017. URL: <http://bit.ly/2H3VDPi>.
6. Семигіна Т. В. Психосоціальна реабілітація комбатантів: міжнародна та вітчизняна практика. Актуальні проблеми

- соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму. URL: <http://bit.ly/2EuWRVg>.
7. Social worker in the U. S. Army. *U. S. Army*. URL: <http://www.goarmy.com/careers-andjobs/amedd-categories/medical-service-corps-jobs/socialworker.html>. Title from the screen.
 8. Чи зможе Україна впровадити успішний закордонний досвід із адаптації ветеранів. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/29/chy-zmozhe-derzhava-vprovadyty-uspishnyj-dosvid-z-adaptaciyi-veteraniv-ta-yihnih-rodyn/>.

УДК 364

Катерина САВОСТІКОВА

*Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ УКРАЇНИ

В Україні поширений стереотип, що соціальна робота є однобічною та направлена переважно на допомогу німеччині. На жаль, це негативно впливає на престиж даної професії. В розвинених країнах роль соціальної роботи не знижується, оскільки проблеми соціального буття у світі загострюються, потреби та запити людей постійно зростають, а отже, процес соціалізації загалом ускладнюється. Все це підвищує вимоги до соціальної роботи, її методів, технологій та якості надання соціальних послуг. У зв'язку з цим, для України має суттєве значення і становить великий практичний інтерес запозичення міжнародного досвіду. Проте неправильна інтерпретація методології, ігнорування суттєвих національних відмінностей,